

**KULAŠIK
KULAŠIKOVÁ
ONDRIA**

**SÚČASNÉ POLITICKÉ
TEÓRIE I.**

ERUDITIO
KONKRETIUM
EDUCATIONIS

 BELIANUM

Peter Kulašik a kolektív

SÚČASNÉ POLITICKÉ TEÓRIE I.

Autori: prof. PhDr. Peter Kulašik, CSc.
doc. PhDr. Peter Ondria, PhD.
PhDr. Zuzana Kulašiková, PhD.

Názov: **SÚČASNÉ POLITICKÉ TEÓRIE I.**

Vydavateľ: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB

Recenzenti: prof. PhDr. Svetozár Krno, CSc.
doc. PhDr. Branislav Kováčik, PhD.

ISBN

OBSAH

ÚVOD.....	4
<i>Peter Kulašik</i>	
Politický behavioralizmus	8
<i>Peter Ondria</i>	
Politická teória racionálnej voľby	24
<i>Peter Ondria</i>	
Systemová analýza politického života	42
<i>Peter Kulašik</i>	
Politická teória normativizmu	54
<i>Peter Kulašik</i>	
Kritická teória.....	68
<i>Zuzana Kulašiková</i>	
Inštitucionalizmus a neoinštitucionalizmus	85
<i>Peter Ondria</i>	
Politická teória feminizmu	107
<i>Zuzana Kulašiková</i>	
Menný register.....	124

ÚVOD

Peter Kulašik

Keď vedu o politike („politológiu“) chápeme ako empirickú disciplínu, predmetom ktorej je súhrn politických javov vyjadrených v špecifických kategóriách, potom všeobecné, systematizované a teoreticky koherentné úvahy o politike vymedzujeme ako teória politiky.¹ Medzi politológmi nejestvuje jednota v názoroch, čo vlastne možno považovať za „politickú teóriu“. Zhoda panuje len v tom, že k nej patria všetky teoretické prístupy, ktoré sa zaoberajú politikou. „Teoretické“ znamená, že jestvuje množstvo všeobecných, systematizovaných výpovedí o komplexe javov alebo procesov. Niekedy, osobitne v anglosaskej politickej vede, sa teória (filozofia) politiky redukuje na dejiny politického myslenia. Treba povedať, že v anglosaskej tradícii, rovnako ako v kontinentálnej, vymedzenie filozofie politiky a empirickej politickej teórie nie je ľahkým. Obe disciplíny sa navzájom ovplyvňujú a veľa „politologických téz nevyšlo z empirie, ale z filozofie“ (Barry, 1976). V našej tradícii chápeme dejiny politického myslenia skôr ako osobitnú vedeckú a didaktickú subdisciplínu pestovanú v rámci širšie ponímanej politickej vedy.

Teória politiky prešla, po dosiahnutí autonómie ako samostatnej disciplíny, do dnešných dní vývojovými peripetiami, reflektujúcimi celkový civilizačný vývoj a s ním spojený proces emancipácie spoločenských vied. Najprv bola „slúžkou teológie“, potom časťou filozofie. Keď sa v 19. stor. objavili evolucionistické teórie, stala sa súčasťou veľkých sociologických teórií (Beyme, 2000). Od svojho vzniku bola teória politiky pod vplyvom hraničných disciplín – či to už v rovine makroteoretickej bola sociológia, alebo v mikroteóriách psychológia a iné parciálne spoločenskovedné disciplíny.

Po druhej svetovej vojne môžeme v politickej teórii identifikovať tri veľké teoretické paradigmy. Po prvé teóriu racionálnej voľby, po druhé behavioralizmus a po tretie, s behavioralizmom čiastočne spojenú systémovú teóriu. Teória racionálnej voľby zostáva do dnešných dní z kvantitatívnej perspektívy, s veľkým odstupom najdôležitejším teoretickým prístupom najmä v americkej politickej vede (Green, Shapiro, 1994).

Ako napísal K. Beyme, „súčasná teória politiky sú spravidla teória stredného dosahu“ (Beyme, 2000). Je pochopiteľné, že ako teória stredného dosahu podliehajú na úrovni

---

¹ Upozorňujeme, že používať pojem „politická teória“ je problematické. Teórie, o ktorých budeme pojednávať nie sú ani tak „politické“, ako skôr „politickovedné“ (politologické). Pojem „politická teória“ sa však natoľko udomácnil, že ho budeme v našej publikácii používať v zaužívanom význame, t. j. ako pojem, ktorý sa historicky vyvíjal a nadobudol rôznorodé modifikácie.

„metateórie“, t.j. vplyvom a inšpiráciám z normatívnych, empiricko-analytických a dialekticko-kritických metodologických prístupov. K najväčším zmenám v politických teóriách, aj pod vplyvom metateórie, došlo v posledných 60-tych rokoch.

Prvá etapa týchto zmien započala v 50-tych rokoch, kedy úpadok normativizmu spočívajúceho na historicko-genetických a inštitucionálnych metódach, bol spojený s nástupom behavioristickej revolúcie. Behavioralistov nezaujímal makro teória - koncentrovali sa na pozitivistickú teóriu politiky, na precizovanie pojmov a kategórií. Výnimkou, potvrdzujúcou pravidlo, je dielo Lasswella a Kaplana *Moc a spoločnosť* (r.1950), akýsi pioniersky manifest vytyčujúci „pole empirickej teórii politiky“ (Beyme, 2000).

Druhá etapa, spadajúca do prvej polovici 60-tych rokov je odštartovaná postbehaviorálnou revolúciou ohlásenou D. Eastonom, ktorá sa stala reakciou na prehnaný empirizmus a akademizmus americkej politickej vedy. Behavioralisti obnovili význam *grand theory* a z konfliktu medzi marxizmom a funkcionalistickou teóriou systémov vzišla nová teória stredného dosahu, Eastonova systémová analýza politického života. Cieľom Eastona bolo sformulovať všeobecnú teóriu „politického systému“ chápanú ako „špecificky diferencovanú časť - subsystém spoločnosť“ (Easton, 1965).

V tretej etape, koncom 70-tych rokov, skončili nekonečné debaty o metateoretických pozíciách hlavných politologických škôl a polemiky na tému „veľká teória“. Záujem politických vedcov sa skoncentroval na požiadavku rozpracovať novú teóriu stredného dosahu - *policy analysis*.² Nesporne je nielen novou paradigmou, ale aj novým prístupom (approach) v politickej vede, ktorý analyzuje „premenné“ ovplyvňujúce sociálne zmeny. Najvýznamnejší prínos *policy analysis* spočíval v opatrnom využívaní normatívnych cieľov, čo vytvorilo nové možnosti pre zásahy do politickej praxe a dala nové impulzy porovnávacej politológii (*country by country approach*).

K podstatnejším zmenám v ponímaní politickej teórie došlo napokon v 80. a 90-tych rokoch, keď sa objavili pokusy proklamovať nové typy spoločnosti (napr. teória „rizikovej spoločnosti“ U. Becka) a nové koncepcie politiky (napr. „deliberatívna politika“ J. Habermasa). Nová generácia sociológov a politológov identifikovala nové momenty inšpirujúce rozvoj teórie. Nastáva rozchod s dogmatickým antinormativizmom (opúšťajú sa racionalistické ilúzie Popperovej školy) a preferuje sa akceptovanie normatívnych postulátov. Vývoj politickej teórie v 80-tych rokoch (podľa prehľadu W. Galstona publikovanom v *American Political Science Association v r.1993*) ukazuje, že prínos Európanov, s výnimkou

---

² *Policy analysis* (nemecky *Politikfeldanalyse*) je termín, ktorý sa dá do slovenčiny ťažko doslovne preložiť, a preto ho používame v jeho pôvodnom anglickom význame.

Habermasa a francúzskych postmodernistov (najmä francúzskeho feminizmu, ktorý sformuloval autonómne stanovisko v rámci politickej teórie), je vo všeobecnosti nepodstatným.

V európskej tradícii spoločenských vied, zahrňuje široko chápaná súčasná politická teória dve - metodologicky odlišné časti - t.j. metavedu (metodologickú autoreflexiu), chápanú ako *metodológiu* politológie a vlastnú *teóriu* (nomologickú vedu o politike), spĺňajúcu kritériá empirickej vedeckej teórie. V našom ponímaní je teda teória politiky prezentovaná ako empirická a racionálna veda, zovšeobecňujúca poznatky získané v rámci subdisciplín vedy o politike (politických vied), je to teória vo vlastnom zmysle slova. Predstavitelia súčasnej, empiricko-analytickej politickej teórie sa zhodujú v názore, že pri určení cieľa výskumu nemá ísť len o objektívny popis politických javov a procesov, ale o to, aby sa z množstva poznatkov získali zovšeobecňujúce výpovede ...“o istých pravidelnostiach a „zákonitostiach“ ich priebehu. Ide teda o výpovede, ktoré majú platnosť pre ďalšie obdobie presnejšie definované v priestore a v čase, alebo ktoré možno dokonca v extrémnom prípade považovať za univerzálne“ (Berg-Schlosser, Stammen, 2000). Dodajme, že sa politická teória nemá usilovať len „o to, čo je“, ale má sa zaoberať aj „tým, čo by malo byť“.

Dva diely *Súčasných politických teórií* majú za cieľ oboznámiť čitateľa so šírkou, „životnosťou“ a spôsobmi realizácie bádania v politických vedách. Objasňuje všeobecné spôsoby teoretizovania v rôznych politologických prístupoch a metódy, ktoré politológovia pri skúmaní svojho predmetu používajú. Kniha samozrejme nepodáva vyčerpávajúci obraz celého spektra teoreticko-metodologických problémov v súčasnej politológii, ani dostatočne hlbokú analýzu skúmaných problémov. Jednotlivé kapitoly naznačujú skôr kontúry intelektuálneho „zosieťovania“, z ktorého sa spoločne vykryštalizovali vývojové línie a tradície politických teórií v 20. storočí. Autori pri výbere konkrétnych tematických celkov predovšetkým prihliadali na didaktické účely dané študijnými programami politológie, ktoré si vyžadujú chápania politických javov z rôznych teoretických a metodologických aspektov ako aj spoločenských kontextov.

Kniha predstavuje viacero rozdielnych teoretických prístupov. V I. diely sa zaoberáme politickým behavioralizmom, politickou teóriou racionálnej voľby, systémovou analýzou politického života, politickou teóriou normativizmu, kritickou teóriou, inštitucionalizmom a neoінstitucionalizmom a politickou teóriou feminizmu. V II. diely publikácie sú analyzované politické teórie liberalizmu a libertarianizmu, teórie deliberácie, konkurenčných elít a liberálno-procedurálnej demokracie ako i teórie komunitarizmu. Pri dokumentácii vývojových línií a tradícií v súčasnej politickej teórii sme považovali za dôležité spomenúť

aj neomarxizmus. Nádejame sa, že každý autor vyjadří samostatný a kritický obraz svojho spôsobu videnia politickej teórie ako vitálnej akademickej disciplíny a politológie ako vedy usilujúcej sa o analýzu politiky.

Na počiatku 21. storočia zasiahol politológiu, rovnako ako iné sociálne vedy, dynamický proces „demokratizácie,“ spočívajúci na nebyvalom rozšírení inovácií, informácií a komunikačných technológií. Forma a spôsoby, akými to ovplyvnilo politickú teóriu sú nezanedbateľné. Bhikhu Parekh (1996) argumentuje, že politická teória v budúcnosti nebude predstavovaná veľkými teóriami a autormi, ale jednotlivými „decentralizovanými“ ideami a teoretickými východiskami („Patchworktheorie“). S tým má údajne súvisieť aj proces „zániku“ prežívajúcich silných národných teoretických tradícií a internacionalizácia nových tém (ako príklad sa uvádza najnovší liberálno-komunitaristický diskurz). Rozvoj teórií „online“ môže vyvolať aj opačný efekt. Príkladom môže byť politická teória P. Bourdiera, ktorá stratila izolovaný francúzsky charakter a v krátkom čase sa stala medzinárodným „exportným artiklom“. Ako na to upozornil Schaal (2009), či tento vývoj povedie ku konvergencii alebo divergencii politických teórií, zostáva otvorenou otázkou.

Použitá literatúra

BARRY, B. (red.): *Power and Political Theory. Some European Perspectives*. Wiley, New York, 1976.

BERG-SCHLOSSER, D., STAMMEN, T.: *Úvod do politickej vedy*. ISE, Praha, 2000.

BEYME, K.: *Die Politischen Theorien der Gegenwart. Eine Einführung*. Wiesbaden, 2000.

BRODOCZ, A., SCHAAL, G.S. (Hrsg): *Politische Theorien der Gegenwart I*. Opladen & Farmington Hills, 2009.

GREEN, D. P., SHAPIRO, I.: *Pathologies of Rational Choice Theory: A Critique of Applications in Political Science*. New Haven: Yale University Press, 1994.

KLINGEMANN, H. D. (Eds.) : *A New Handbook of Political Science*. New York, 1996.

PAREKH, B.: *Political Theory: Traditions in Political Philosophy*. In R .E. Goodin-H. D.

POLITICKÝ BEHAVIORALIZMUS

Peter Ondria

Do konca 19. storočia neexistovala v politickej vede schopnosť dosiahnuť vedeckú exaktnosť a koherenciu pri riešení akýchkoľvek sociálnych problémov. Vedecká aktivita sa do tohto obdobia zvykla spájať s tradíciou predkladanou prírodnými vedami, reprezentovanými osobnosťami akými boli napríklad M. Kopernik, J. Kepler, Galileo a I. Newton. Rozmach a vplyv empirizmu na začiatku 20. storočia prispel v politickej vede k vzniku mnohých nových teoretických koncepcií, ktoré sa potom stali predmetom jej záujmu po ďalšie desaťročia. Empirizmus hodnotí vo svojich stanoviskách procesy a javy takým spôsobom, ako prebiehajú a na základe týchto poznatkov aj to, ako teoreticky budú prebiehať v budúcnosti. Nehodnotí spomenutú stránku v normatívnych, alebo morálnych kategóriách a intenciách. Behavioralizmus otvoril bránu prieniku empirizmu do politickej vedy.

Môžeme ho považovať za najvýznamnejší smer povojnového obdobia v anglo-americkej politickej vede. Svoje korene má v Spojených štátoch Amerických a vznikol ako časť širšieho intelektuálneho posunu, ktorý zaznamenali takmer všetky spoločenské vedy už od začiatku 20. storočia. Hlavným výsledkom tohto obdobia bolo štúdium politického správania na základe vedeckej metodológie, čo znamená, že tento nový prístup skúma politológiu nielen z hľadiska dovtedy známych a tradičných inštitúcií, ale zaoberá sa aj jednotlivcom, jeho postavením a úlohou v politike a spoločnosti. Behavioralizmus, hlavne vďaka svojim špecifickým výskumným technikám zaraďujeme do empiricko-analytického prúdu politickej vedy. Najznámejším protagonistom tzv. behaviorálnej revolúcie a post-behaviorálnej éry sa stal David Easton, ktorý ho rozdeľuje do dvoch autonómnych epoch: V prvej, analyzuje a vysvetľuje hlavné premisy behaviorizmu, pričom v tej druhej prináša jeho kritiku, čím štartuje postbehaviorálnu éru.

Najväčší akcent na predmet štúdia behaviorizmu bol pochopiteľne kladený v rodnej krajine tohto smeru, v Spojených štátoch amerických. Z toho dôvodu je potrebné túto teóriu chápať v kontexte amerického politického myslenia. Termín behaviorizmus prvýkrát použil D. Waldo v diele *Politická veda v USA* ako predstavenie tejto disciplíny pre UNESCO (Waldo, 1956, s. 24). Za zakladateľa politologického behaviorizmu považujeme Ch. Merriama zo Chicagskej univerzity. Bol prvý, kto pracoval s týmto pojmom, ale veľmi všeobecne. Dôrazne akcentoval význam aplikácie pojmov a metód používaných v iných odboroch (hlavne v psychológii a sociológii) a dôležitosť rozvoja kvantitatívnych techník,

ktoré sa mali vysporiadať s rastúcim množstvom faktov, ktoré táto disciplína zhromažďovala. Tvrdil, že politická veda sa vyvíjala od apriórneho a deduktívneho prístupu, ktorý bol charakteristický pre prvú polovicu 19. storočia, cez historicko-komparatívne obdobie v jeho druhej polovici. Na začiatku 20. storočia sa síce pokročilo v rozvoji induktívnej vedy, ktorá sa sústredila na pozorovanie a meranie, ale blízka budúcnosť požadovala viac teoreticky a psychologicky podložený prístup k politike, hlavne k politickému správaniu, aby sa vedecké ambície v tejto oblasti realizovali, a aby sa dosiahli ich praktické a demokratické ciele. Poprední predstavitelia behaviorizmu boli pôvodným zameraním predovšetkým teoretikmi historickej a normatívnej politickej vedy. Pre behaviorizmus bol práve vývoj empirickej vedy kľúčom k vedeckému pokroku, a preto sústredili jeho predstavitelia značnú časť svojich snáh na vytváranie takej teórie. Z toho dôvodu behaviorizmus odmietol prisudzovať základný teoretický význam v politickej vede histórii, tzv. dejinám politického myslenia. Behavioralisti považovali štúdium histórie politickej vedy, za nevedecký prístup v dôsledku čoho nastal pochopiteľný konflikt medzi historickým a „novým“ - behaviorálnym prístupom.

Významu pojmu behaviorizmus, pochádza z anglického slova „behaviour“, ktoré v preklade znamená správanie alebo konanie, teda tú stránku človeka, ktorú môžeme zvonka pozorovať. Takmer všetci, ktorí sa ho snažili definovať, sa zhodli v jednom: „Každý autor prikladá vlastný dôraz na rozličné skutočnosti, čo vlastne v konečnom dôsledku modifikuje jeho definíciu“ (Easton, 1962, s. 9). David Easton vidí problém v úsilí interpretovať význam behaviorizmu v tom, „že vždy nachádzame niekoho, komu vnucujeme svoju vlastnú definíciu“ (Easton, 1962, s.9). David Truman varoval, že je „veľká chyba štandardizovať definíciu behaviorizmu, pretože tento smer bol druhom viacsmerného vyjadrenia nespokojnosti, obmedzení a formalít konvenčnej politickej vedy“ (Truman, 1955, s. 28).

Pojmu behaviorizmus predchádzal pojem politické správanie (political behavior) a pojem behaviorizmus je vo všeobecnosti používaný a prebraný najmä z psychológie. „Nový smer v politológii, behaviorizmus, ako už bolo naznačené, sa začína zaoberať človekom, ktorý vstupuje do kontaktu s mocenským prostredím. Zaoberal sa teda tou stránkou aktivity človeka, ktorá sa dá empiricky pozorovať“ (Říchová, 2000, s. 30). Táto nová teória v mnohom nadväzovala a hlavne čerpala z psychologického behaviorizmu.

„Psychologický behaviorizmus, zaoberajúci sa reakciou človeka na podnety, sa rozšíril v psychológii na začiatku 20. storočia a je spojený s menami J. B. Watson, E. Thorndike, prípadne C. Hull či B. F. Skinner. Jeho stúpenci nazerali na človeka ako na schránku, ktorej obsah ostáva síce utajený, ale možno ju pozorovať na základe jeho prejavov. Tento spôsob je

teda empiricky zistiteľný a merateľný, ale príčiny správania ostávajú utajené“ (Říchová, 2000, s. 30).

V priebehu 20. storočia sa vytvorila pojmová nejednoznačnosť medzi behaviorizmom v psychológii a behavioralizmom používaným v politológii. Bol to práve D. Easton, ktorý rozpoznal rozdiel medzi behavioralizmom a behaviorizmom. Zároveň poukázal na to, že táto teória nebola nikdy presne definovaná zo strany predstaviteľov, ktorí sa označovali ako behavioralisti.

Za autora najvplyvnejšej definície behavioralizmu môžeme označiť už spomínaného D. Eastona, ktorý vychádzal pri jeho definovaní z nasledovných charakteristík:

1. výskum zákonitostí, dokonca aj s ich vysvetleniami a ďalšími prognózami;
2. možnosť verifikácie logických tvrdení;
3. nesmelé preverovanie presnými technikami;
4. určenie správnosti, ak je to len trochu možné a podstatné;
5. udržanie hodnôt a empirických vysvetlení analogicky jednoznačných;
6. systematizácia ako zovšeobecňujúca výskumná teória;
7. absolútne vedecké nadradovanie vedomostí;
8. vo výskume integrácia iných sociálnych vied (Easton, 1965, s. 7).

Behavioralizmus bol však často interpretovaný ako teória, ktorá je charakteristická viac než svojou metodológiou, svojím zámerom. Jej predstavitelia zastávali názor, že behaviorálne štúdium politických javov sa môže aplikovať na rôzne druhy výskumných oblastí v spoločnosti. Sumarizujúcu definíciu behavioralizmu poskytli predovšetkým jeho kritici, nakoľko poukázali na faktory, ktoré boli pre tento smer charakteristické. Od samotného začiatku mala táto teória bližšie k vedeckému ako politickému konceptu.

Pri štúdiu tohto moderného empiricko-analytického teoretického prístupu v zásade rozlišujeme dve hlavné myšlienky, ktoré boli do maximálnej miery sumarizované a zgeneralizované, ale aj tretiu, ktorá je vo svojej podstate základom amerického politického myslenia. V tejto súvislosti je známa analýza J. Farra, ktorý túto teóriu charakterizuje z hľadiska troch kľúčových problémov:

1. výskum zameraný na akúkoľvek formu politického správania,
2. metodologický proces vo vede,
3. politický odkaz liberálneho pluralizmu.

Po prvé, behavioralisti požadovali výskum, ktorý by kládol dôraz na individuálne a skupinové správanie a spoločenské procesy, ktoré pomáhajú správanie vysvetľovať. Táto tzv. preorientovaná spoločenská veda zaviedla novú systematiku a pojmový aparát. To, čo považovali (z ich pohľadu) za „tradičnú vedu o politike“, boli hlavne termíny štát, ústavy a právo, ako aj myslitelia Platón, J. Locke, J. S. Mill a podobne. Podľa ich presvedčenia však vede do tohto obdobia chýbalo akcentovanie politického správania, teda toho, čo ľudia robia, ako konajú a nie to, ako konali a uvažovali, aké formy spoločenského poriadku používali.

„Ľudské správanie je podstatou politiky“ (Eulau, 1963, s. 5). Behavioralizmus začal byť „svetovou hrou“ zameranou na správanie a na všetko, čo mohlo toto správanie ovplyvniť a stal sa zdrojom zmeny vo vede, dovedy orientovanej celkom iným smerom. Politické správanie bolo vždy ovplyvnené postojmi, mienkou a subjektívnymi názormi v politike. Tieto nemohli byť zredukované na čisto fyzickú aktivitu človeka, resp. na čisto fyzický a mechanistický zmysel. Behavioralistov nemôžeme označiť za psychologických redukcionistov, hlavne v tom, čo je „politické“ na politickom správaní. Navyše, význam politického správania najlepšie vystihuje myšlienka, že ide o činnosť v politike a nie iba fixný formalizmus alebo etické ideály, obzvlášť charakteristické pre skupiny, resp. väčšie systémy. Štúdium volebného práva sa stalo štúdiom politického správania, podobne ako záujem v záujmovej skupine. Právo v právnych procesoch a vzťahoch a vlastne všetko to, čo sa týkalo štátu sa stalo vstupom a výstupom politického systému.

Po druhé, nová metodológia doložila výskum a slovník pojmov ohľadom politického správania. Revolúcia, ktorá nastala vo výskumných technikách bola väčším prelomom ako v príbuzných spoločensko-vedných odboroch. Revolucionári, ktorí boli vyslovene interdisciplinárni vo svojej orientácii, argumentovali, že politická veda bude napredovať, iba ak bude ochotná prijať a implementovať nové techniky, ako napr. volebné výsledky, mapovací dotazník a výskum, psychologickú experimentáciu, zákonitosti stanovujúce rozdiely vo výskume a štatistické metódy. Aj napriek všetkým metódam, ktoré boli prijaté a implementované do vedy, hlavný dôraz sa kládol na kvantifikáciu. Otvorene prijali skúsenosti prirodzenej vedy a často sa spoliehali na prírodné vedy, ktoré zastupovali predovšetkým predstavitelia filozofického neopozitivismu, hlavne M. Cohen, C. Hempel, E. Nagel a veľmi dôležitú úlohu zohral aj K. Popper, ktorý všetkých preniesol za hranicu prísnych štruktúr logického pozitivismu reprezentovaného hlavne Viedenským krúžkom. Politická veda mala byť v tomto novom zmysle formovaná v duchu empirizmu. Jej podstatou

sa mali stať demonštratívne fakty politického správania, ktoré mali vzniknúť definíciami a pozorovaním pozorovateľných udalostí vo výskume správania. Niektorí predstavitelia sa pokúšali zaviesť akýsi centralizmus vo vede. Iní kritizovali jej koncepciu, ktorá bola čisto faktúálna, resp. až hyperfaktúálna, nakoľko sa opierala o všeobecné teórie, ktoré obsahovali zákony alebo zákonné zovšeobecnenia organizujúce a vysvetľujúce spoločenské fakty. Veľkou požiadavkou vedy bolo objaviť zákony alebo zovšeobecnenia, následne ich teoreticky rozvinúť a na základe nich vysvetliť politické a skupinové správanie, procesy a systémy. Pokiaľ mala byť politická veda teoretická vo vysvetleniach, bezpochyby ňou nebola v normatívnom zmysle alebo v zmysle politickej filozofie, resp. dejín politických ideí. Podľa princípov empiricko-analytického prístupu mal byť behaviorálny výskum hodnotovo nezávislý a objektívny. Nastala obrovská priepasť medzi faktami a hodnotami, medzi prítomnosťou a minulosťou. „Normatívne termíny ako „sloboda, spravodlivosť a autorita – charakteristické črty nevedeckej vedy o politike“, sa začali vnímať iba v subjektívnom zmysle, v súvislosti a s vysvetlením udalostí, ktoré sa udiali vo svete. Boli totiž veľmi spútané veľkou dávkou metodologického diskurzu a vôbec neboli blízke behavioralistickému vnímaniu vedy a už vôbec nie neopozitivistickej koncepcii založenej na metafyzike“ (Eulau, 1963, s. 10). Z tohto pohľadu môžeme konštatovať, že nastala nová metodologická orientácia, ktorú niektorí kritici nazývajú ako nový metodizmus, ktorý pomohol transformovať vednú disciplínu. Tradičná politická veda nebola zameraná len na nesprávne veci a udalosti, ako tvrdili behavioralisti, ale aj predpisovala a určovala, kto je dobrý občan, ktorý štát je správny, resp. textovú exegézu klasikov, ktoré boli do tohto času nedotknuteľné. „Nekonečná reinterpretácia veľkých mysliteľov a unavujúce spoločenské dišputy o správnom spolužití nemajú nič spoločné s vedou aj napriek tomu, že sa udiali na akademickej pôde“ (Eulau, 1963, s. 10). V mene pravej vedy o politike, behavioralisti požadovali upustenie od nevedeckých poznámok a prednášok.

Po tretie, behavioralisti priniesli, alebo obnovili politický odkaz liberálneho pluralizmu v USA. V najväčšom behaviorálnom výskume v Spojených štátoch zameranom široko na americkú politiku, objavili základné princípy pluralistického politického systému oživeného liberálnymi hodnotami. Takýto systém pozostáva z indivíduí konajúcich v skupinách s cieľom dosiahnuť spoločný záujem. Tieto skupiny sa samé diferencujú do odlišných arén, v ktorých sa ďalej delia podľa svojich potrieb a v súvislosti s predmetným delením vplyvajú na vládu a distribúciu moci v reprezentatívnej demokracii, charakteristickej pre USA. Stabilizácia tohto systému bola zabezpečená množstvom konkurenčných záujmových skupín, ktoré fungovali na

princípe zákona, ale bez akéhokoľvek zásahu štátu. Všeobecný hodnotový konsenzus liberalizmu, založený hlavne na individualizme, racionalite, otvorenosti a tolerancii, charakterizoval pluralitný systém zložený z jednotlivcov a skupín. Tento odkaz o americkej spoločnosti a jej politickom systéme nebol veľmi podporovaný väčšinou obyvateľstva, hlavne spoločenskou elitou, ako argumentovali behavioralisti. Taktiež zo strany spoločnosti nebol prejavovaný záujem, nakoľko ľudia boli veľmi apatickí a ľahostajní k aktuálnej spoločenskej situácii. Obraz amerického politického systému sa teda musel logicky stať predmetom behaviorálneho výskumu. Liberálno-pluralistický politický systém bol jednoducho spôsob, ktorý bol v USA celkom nezávislý od striktných hodnôt, alebo od hodnôt behavioralistov. Bezpochyby to bolo veľkým impulzom pre mnohopočetnú skupinu behavioralistov, ktorí sami vo svojej hodnotovej orientácii boli liberáli, ohľadom vzdelania, reči, slobody, rovnosti, alebo participácie.

Úspech behaviorizmu môžeme taktiež hodnotiť v súvislosti s jeho prívržencami, ktorých objavujeme nielen na akademickej pôde ako autorov vplyvných textov, ale nachádzame ich aj v americkej politologickej asociácii. „Behavioralizmus ako politickú teóriu teda môžeme chronologicky rozdeliť do nasledujúcich období:

- od konca 2. svetovej vojny po rok 1949 - obdobie tzv. ojedinelých znakov toho, čo sa začalo objavovať v politickej vede, a to nová výskumná oblasť, ktorá začína byť veľmi propagovaná medzi americkou akademickou obcou;
- od roku 1950 do roku 1955, kedy vlastne nová teória vyšla na povrch a bola definovaná;
- od roku 1955 do 1965, kedy jeho predstavitelia dosiahli hegemoniu s touto teóriou, ale zároveň sa voči nim začína vzráhať skupina oponentov“ (Sommit, Tanenhaus, 1963).

Koncom 60. rokov 20. storočia sa politická teória oficiálne rozdelila na tri časti – historickú a normatívnu, kritickú a empirickú. „Pre väčšinu politických vedcov tohto obdobia dostával pokus o realizáciu behavioralistickú vedeckú teóriu buď podobu rozvoja abstraktných pojmových systémov (analýza systémov D. Eastona a K. Deutscha), alebo (ako to bolo u Eulaua a R. Dahla) snahu postaviť túto novú teóriu induktívne, na základoch empirických tvrdení vyznačujúcich sa všeobecnosťou“ (Miller, Collemanová, Connolly, Ryan, 2003, s. 357).

V roku 1969 nastala na 65. medzinárodnom stretnutí Americkej politologickej asociácie tzv. postbehaviorálna revolúcia, ktorú vyhlásil D. Easton (upozornil na ňu už v roku 1953). Priniesla menší dôraz na vedeckú metódu a techniku a väčší záujem o verejné záväzky disciplíny a o politické problémy. „Politológovia sa teraz vo všeobecnosti začali zaoberať viac metodologickou relevanciou než identitou vedy, súčasne sa začali oslobodzovať od problémov politickej vedy ako takej a upierali svoju pozornosť na reálne otázky a problémy politickej praxe ako komplexného spoločenského procesu pretrvávania objektívnej politickej skutočnosti ako predmetnej činnosti zahrňujúcej všetky konania a snaženia spoločensky spojených ľudí, zameraných na zmenu ich politického prostredia“ (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 69).

D. Easton v jednej zo svojich významných prác s názvom *Politický systém z roku 1953* predstavil základné koncepty tzv. behaviorálnej revolúcie v politickej vede. „Politickú vedu počnúc od Aristotela definuje ako hlavnú a najdôležitejšiu vedu“ (Easton, 1953, s. 3). Podľa neho ovplyvnili toto obdobie vo významnej miere hlavne dva faktory. Po prvé, zväčšovanie sociálnej a politickej krízy v spoločnosti a po druhé, vývoj behaviorálnej ortodoxie a jej úpadok pri pokuse charakterizovať spoločnosť. Predstavovala reakciu na behaviorizmus, ale nie v tom istom zmysle ako boli „klasicizmus“ a „tradicionalizmus“. Tieto boli charakteristické niečím, čo bolo v spoločnosti zakorenené. Preto bol tejto revolúcii vyčítaný útok na základné piliere behaviorizmu a aj preto bola takto posudzovaná. Nová revolúcia v prvom rade negovala „vedeckosť“ tradičného behaviorizmu. Postbehaviorizmus mal v úmysle predstaviť politickú vedu v úplne nových súvislostiach, radšej ako ju posunúť smerom späť k tzv. „zlatému veku“ politologického výskumu v ďalekej minulosti. Easton charakterizoval túto revolúciu, ako „autentickú revolúciu, nie ako reakciu na niečo, nie ako uchovanie niečoho, resp. reformu a už vôbec nie ako protireformáciu“ (Easton, 1969, s. 1051). Označil ju ako široký a neúplný posun, ktorý nemôže byť identifikovaný nejakou spoločenskou skupinou, ktorá sa zaoberá odlišnou profesiou. Podobne, ani predstaviteľov postbehaviorizmu nemôžeme priradiť k žiadnej spoločenskej skupine alebo škole a ani nie sú angažovaní rovnakou ideológiou. Nie sú ani zástancami rovnakej metodológie v tradičnom výskume, ale nenegujú ani doteraz získané všeobecné poznatky ohľadom ľudského správania. Podstata novej revolúcie spočíva v hlboknej nespokojnosti doteraz prezentovaného výskumu vo vede a štúdiu, ktoré sa snažia politológiu zaangažovať veľmi rigorózne, podľa vzoru metodológie používanej v prírodných vedách. Ľudia s rozličným politickým, organizačným a metodologickým pozadím sa zjednotili iba na jednej základnej premise: všetci sa odvrátili

od dobového politologického výskumu. Behaviorálna revolúcia bola označovaná ako „revolučný vzor“. Počiatkový protest proti zaužívanej tradícii sa stal impulzom obrovskej zmeny. Klasický prúd vo vede bol veľmi potlačený predstaviteľmi, ktorí boli organizovaní a združení v „Novej inštitúcii“. Preto sa stala hneď predmetom kritiky. Samotné rozpory medzi predstaviteľmi postbehavioralizmu spôsobili takmer novú revolúciu, ale čelní predstavitelia využili ich nadšenie a entuziazmus k progresii vo vede. Podstatné je zdôrazniť, že revolučný charakter vo vede je veľmi odlišný od toho, ktorý prebieha v politike. Behavioralizmus polarizoval profesionálne postoje vo vede aj napriek ostrým výmenám názorov. Argumenty a debaty ohľadom správnej identity v politológii vyvolali množstvo zvláštnych a provokujúcich vyhlásení, ktoré spomalili reálnu transformáciu. Spomínané prehlásenia boli prvýkrát použité a publikované v dokumente s názvom „tradičná politická veda“ a boli neskôr kritizované antibehaviorálnymi oponentmi. S dôrazom na behavioralizmus a všetky jeho hlavné charakteristiky sa prívrženci revolúcie snažili vysvetliť jej podstatu.

60. roky minulého storočia môžeme v politickej vede charakterizovať ako vnútorný zápas jednak na akademickom, ale aj politickom poli. Nevyhol sa ani inštitúcii akou bola Americká asociácia politických vied, prezentovaná hlavne jej prezidentmi H. Trumanom, R. Dahlom a D. Eastonom. V neskorších dekádach to boli H. Eulau a J. Wahlke. Každá teoretická veda, či je to napr. fyzika, chémia, alebo akákoľvek iná je založená na fundamentálnych predpokladoch, ktoré T. S. Kuhn nazýva výskumnými paradigmami. Politická veda tiež vytvorila „modely“, ktoré sú zárukou dobrej disciplíny, alebo adekvátneho výskumu. Dnes však nemôžeme tvrdiť, že behaviorálnym modelom ukončila veda svoj vývoj. „Behavioralizmus priniesol posun vo zvýšení záujmu o politickú vedu – jej príkazov, etických otázok, ale hlavne vo vysvetľovaní, opisovaní a overovaní spoločenských udalostí“ (Easton, 1969, s. 1053). Túto zmenu je dôležité poznamenať kvôli akumulácii a istote poznania, bez ktorej je konanie jednotlivca v konkrétnej veci často zbytočné. Easton schvaľuje rastúci úspech vedeckej odvahy v politickej vede. Tvrdí, že politickí vedci zlyhali v anticipácii sociálno-politických situácií vo svete v 60. rokoch. Aj toto bol jeden z hlavných dôvodov post-behaviorálnej revolúcie. Jej predstavitelia nechcú byť angažovaní vo svetle, „spasiteľov“ a riešiteľov kríz, tým že nastolia „normálny stav“. Aj napriek tomu, že predstavili nové východiská vo svojej profesii, najmä vo vzťahu ku konkrétnym spoločenským krízam, nemôžeme ich považovať za riešiteľov všetkých situácií. „V tejto súvislosti sa politickí vedci, vo svojej profesionálnej kapacite, orientovali na svet v tom zmysle, ako si mysleli, že by